

TEODORA STOEVA
EKATERINA VALCHEVA
Uniwersytet Rolniczy
Płowdiw

DOI: 10.5604/00441600.1233093

ZINTEGROWANA GOSPODARKA WODNA W BUŁGARII – STAN I PRIORYTETY

Abstrakt

Bułgaria przyjęła podstawowe zasady polityki gospodarki wodnej określone w dyrektywie 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady. Głównym celem tej polityki jest zaspokojenie potrzeb w zakresie zaopatrzenia w wodę w ilości i jakości niezbędnej dla potrzeb sektorów gospodarczych, a zwłaszcza do produkcji rolnej.

Badanie wskazuje, że zastosowanie zintegrowanej gospodarki zasobami wodnymi jest podejściem, które pozwala osiągnąć nie tylko cele środowiskowe w odniesieniu do ekosystemów wodnych, ale również skoordynowaną gospodarkę wodami, gruntami i ważnymi ekosystemami.

Stan gospodarki wodnej w Bułgarii zbadano na poziomie krajowym i poszczególnych dorzeczy. Ustalono, że dorzecza określone w ustawie wodnej nie są zgodne z podziałem administracyjno-terytorialnym kraju. Gospodarka systemami akwakultury odbywa się na bazie technologii i dorzeczy zgodnie z warunkami zezwoleń dotyczących wykorzystania wody i użytkowania urzędzeń wodnych dla różnych rodzajów działalności gospodarczej.

Słowa kluczowe: gospodarka wodna, Bułgaria, produkty rolne.

Kody JEL: Q15, Q25, Q28.

Wstęp

Ministerstwo Środowiska i Gospodarki Wodnej (*Ministry of the Environment and Water, MEW*) wdraża krajową politykę w zakresie zintegrowanej i zrównoważonej gospodarki wodnej pod względem ilościowym i jakościowym, koordynuje, reguluje, równoważy i kontroluje politykę przemysłową i terytorialną

związaną z wodą w celu zaspokojenia potrzeb w zakresie wody i zachowania zasobów wodnych dla przyszłych pokoleń.

Podstawowe zasady, na których opiera się gospodarka wodna w Bułgarii to:

- zintegrowane zarządzanie – złożoność, efektywność środowiskowa, wydajność, priorytety;
- dorzecze – podstawowa jednostka gospodarki wodnej;
- hierarchia zarządzania;
- alternatywy i skuteczność zarządzania;
- zgodność legislacyjna przyjętych zasad zarządzania;
- usługi w zakresie nauki i zastosowanie podejścia systematycznego;
- uczestnictwo władz publicznych i lokalnych.

Głównym celem tego artykułu jest prezentacja zintegrowanej gospodarki wodnej w Republice Bułgarii, mająca na celu zbadanie i przeanalizowanie jej statusu i zidentyfikowanie głównych priorytetów.

Materiał i metody

Badanie przeprowadzono na podstawie prezentacji i analizy aktów regulacyjnych w dziedzinie gospodarki wodnej.

Na potrzeby niniejszej pracy zbadano następujące dokumenty: ustawa wodna, dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej (unijna ramowa dyrektywa wodna) oraz sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie wykonania ramowej dyrektywy wodnej (2000/60/WE). Badanie ram legislacyjnych Wspólnoty Europejskiej i Republiki Bułgarii wiąże się z ochroną zasobów wodnych.

Wyniki i ich omówienie

Podstawowe zasady wdrażania racjonalnego wykorzystania zasobów wodnych w Bułgarii są w pełni zgodne z celem, jakim jest osiągnięcie maksymalnej spójności pomiędzy polityką gospodarki wodnej w kraju a zasadami zrównoważonej polityki wodnej przyjętymi we Wspólnocie Europejskiej, które określono w dyrektywie 2000/60/WE (Dyrektywa..., 2000), a mianowicie:

- wdrożenie skoordynowanej i zintegrowanej polityki wodnej w Bułgarii na poziomie ministerialnym z jasno określonymi zobowiązaniami zgodnie z warunkami i wymogami ramowej dyrektywy wodnej w celu przyjęcia i dalszego rozwoju wspólnych zasad i struktur ochrony i zrównoważonego wykorzystania zasobów wodnych;
- zapewnienie odpowiedniej koordynacji pomiędzy różnymi ministerstwami a krajami sąsiadującymi, aby kontrolować transgraniczny wpływ na dorzecza, jaki występuje w wyniku wykorzystania zasobów wodnych;
- ustanowienie dorzecza jako podstawowej jednostki wspólnej gospodarki zasobami wodnymi (wody powierzchniowe i podziemne);

- osiągnięcie zrównoważonego wykorzystania zasobów wodnych oraz ich ochrony zgodnie z zasadą poprawiania stanu ekologicznego wód powierzchniowych i zapewnienia dobrego stanu wód podziemnych;
- podejmowanie działań prewencyjnych dających pierwszeństwo w eliminowaniu szkód środowiskowych u źródła;
- pełne wdrożenie zasady „zanieczyszczający płaci” oraz odzyskanie całkowitych kosztów za usługi realizowane w sektorze wodnym, w tym wydatków na ochronę środowiska i zasobów wodnych;
- wdrożenie regulatorów ekonomicznych mających na celu promocję zrównoważonego wykorzystania zasobów wodnych i środowiska wodnego;
- zgodność z zasadami solidarności i poszanowania interesu publicznego przez skoncentrowane działania i współpracę na wszystkich poziomach zarządzania;
- bezpieczeństwo informacji i włączenie ogółu społeczeństwa, w tym użytkowników usług wodnych, w dyskusje i podejmowanie długoterminowych decyzji i przyjmowanie programów działań;
- zintegrowanie zasad ochrony wód i zrównoważonego wykorzystania zasobów wodnych w różnych sektorach i na różnych polach działania, takich jak: energetyka, przemysł, rolnictwo, rybołówstwo, polityka regionalna itd.;
- ustanowienie mechanizmów zachęcających do korzystania z nowych osiągnięć technicznych w zakresie oszczędnego zużycia wody i poprawy efektywności istniejących instalacji i obiektów wodnych.

Dnia 21 listopada 2012 roku Zgromadzenie Narodowe Republiki Bułgarii przyjęło Krajową strategię zarządzania i rozwoju sektora wodnego (National strategy for..., 2012) z perspektywą do 2037 roku, która określa główne cele, etapy i metody rozwoju.

Aby osiągnąć powyższe cele i wdrożyć zasady gospodarki wodnej, należy:

1. Wprowadzić jednopodmiotowe zarządzanie na poziomie krajowym zasobem naturalnym, jakim jest woda.
2. Zdefiniować jednopodmiotowe zarządzanie zasobami wodnymi na poziomie dorzecza lub na poziomie grupy dorzeczy. Władze krajowe na poziomie krajowym będą rozstrzygać spory dotyczące zasobów wodnych oraz kwestie dotyczące przekazywania zasobów wodnych pomiędzy dorzeczami.
3. Poziomem „Systemu akwakultury” rządzą prawa ekonomiczne, ale w ramach określonych na poziomie dorzecza zgodnie z zasadami skuteczności, racjonalności, oszczędności i złożoności wykorzystania zasobów wodnych.

Zasady odnoszące się do osiągnięcia zintegrowanego podejścia do gospodarki wodnej opierają się na założeniu, że zasoby wodne są w interesie publicznym o ogólnokrajowym długoterminowym strategicznym znaczeniu dla kraju.

Zintegrowana gospodarka wodna wymaga:

1. opracowania i wdrożenia krajowej polityki gospodarki wodnej jako jednolitego i niepodzielnego zasobu krajowego na podstawie naturalnych dorzeczy itd., podstawowa zasada zarządzania;

2. jednolitej polityki krajowej w zakresie zarządzania i rozwoju dla połączenia systemów akwakultury i urządzeń wodnych;
3. jasnych przepisów i stosowania jednolitej polityki krajowej w odniesieniu do reżimu publiczno-prawnego w zakresie korzystania z wód i środowiska wodnego oraz do charakteru publiczno-prawnego własności nad systemami akwakultury i urządzeniami wodnymi;
4. jednolitej polityki krajowej w odniesieniu do regulacji gospodarczej sektora wodnego i finansowania jego rozwoju;
5. informacji udostępnianych opinii publicznej na temat osiągnięcia celów zgodnie z określonymi wskaźnikami postępu oraz na temat postępu i korzyści dla społeczeństwa (rys. 1).

Rys. 1. Gospodarka wodna.

Źródło: Ministerstwo Środowiska i Gospodarki Wodnej, Bułgaria: Zarząd Gospodarki Wodnej.

Zasada wód w dorzeczu w gospodarce wodnej to nowoczesne i skuteczne podejście do gospodarki wodnej zarówno o krajowym, jak i transgranicznym zasięgu terytorialnym.

Jednak pod względem międzyinstytucjonalnym zintegrowana gospodarka wodna wymaga lepszej koordynacji polityki i działań pomiędzy instytucjami zarówno na szczeblu krajowym, jak i wód w dorzeczu.

Zasada wód w dorzeczu w gospodarce wodnej została wprowadzona w życie wraz z przyjęciem ustawy wodnej. W 2002 r. cztery zarządy wód w dorzeczu zostały ustanowione zgodnie z regionami gospodarki wodnej (art. 152 ust. 1 ustawy wodnej (2015)).

Zarządy wód w dorzeczu zaczęły jednak praktycznie funkcjonować w 2003 r. Dzięki ich ustanowieniu, administracyjnemu ukończeniu i strukturom udało się przezwyciężyć poważną instytucjonalną barierę na drodze do wdrożenia zasady

wód w dorzeczu do zintegrowanej gospodarki wodnej. Ustanowienie tych struktur administracyjnych zapewniło realizację głównych funkcji zgodnie z obowiązującą legislacją.

Rys. 2. Obszar zarządów gospodarki wodnej.

Źródło: Ministerstwo Środowiska i Gospodarki Wodnej, Bułgaria.

Terytorium Republiki Bułgarii dzieli się na cztery zarządy gospodarki wodnej oparte na zasadzie wód w dorzeczu.

Dla każdego obszaru gospodarki wodnej jednostką odpowiedzialną jest Zarząd wód w dorzeczu (rys. 2).

Obszar Dunaju z centrum w mieście Plewen odpowiada za bułgarską część rzeki Dunaj i jej dopływów.

Obszar Morza Czarnego z centrum w mieście Warna odpowiada za bułgarską część akwatorium Morza Czarnego i jego dopływów.

Obszar wschodniego Morza Egejskiego z centrum w mieście Płowdiw odpowiada za zlewisko rzek: Marica, Tundża, Arda i Bjała.

Obszar zachodniego Morza Egejskiego z centrum w mieście Błagojewgrad odpowiada za zlewisko rzek Struma, Mesta i Dospat.

Zarządy wód w dorzeczu prowadzą gospodarkę wodną na poziomie dorzeczy i wydają wszelkie pozwolenia na korzystanie z wód i środowiska wodnego, poza pozwoleniami wydawanymi przez Ministerstwo Środowiska i Gospodarki Wodnej, realizują również działania krajowego systemu monitorowania zasobów wodnych na poziomie dorzeczy, w tym monitorowania ilości wody.

Ponadto Zarządy opracowują plany gospodarowania poszczególnymi zbiornikami wodnymi, utrzymują i prowadzą na poziomie dorzeczy specjalne karty akwakultury, rejestry wodne, systemy i urządzenia zbiorników wodnych i akwakultury oraz rejestry wydanych licencji; przygotowują dokumentację dotyczącą przymusowego zbierania opłat za korzystanie z wody i za zanieczyszczenie wód; monitorują zgodność z warunkami i wymogami określonymi w licencjach; prowadzą nadzór nad aparaturą i urządzeniami sterującymi obiektów hydrotechnicznych; zarządzają wodami będącymi wyłączną własnością państwa, na które nie są przyznawane koncesje; ustanawiają strefy sanitarne itd.

Plany gospodarowania wodami w dorzeczu są kluczowym narzędziem gospodarki wodnej na poziomie dorzecza. Są one odpowiedzialne za formułowanie dokumentów przygotowywanych przez poszczególne Zarządy wód w dorzeczu na okres sześciu lat. Plany gospodarowania wodami w dorzeczu zajmują się następującymi kluczowymi aspektami (River basin..., 2016-2021):

- odgrywają kluczową rolę w opisywaniu regionów zarządzania wodami w dorzeczu w odniesieniu do wód powierzchniowych i podziemnych i związanych z nimi ekosystemów;
- określają obszary ochrony wód – obszary ochrony wód przeznaczonych do spożycia przez ludzi, obszary ochrony wód w kąpieliskach, obszary ochrony gatunków, takie jak obszary Natura 2000, terytoria chronione związane z wodą itd.;
- analizują negatywny wpływ działalności człowieka i oceniają jej oddziaływanie na wody i powiązane ekosystemy;
- określają status wód powierzchniowych i podziemnych i opracowują programy jego monitorowania;
- formułują cele w zakresie ochrony środowiska;
- przygotowują programy działań służące osiągnięciu dobrego statusu wód powierzchniowych i podziemnych oraz obszarów ochrony wód.

Zgodnie z wymogami ramowej dyrektywy wodnej pierwsze plany zarządzania wodami w dorzeczu ustanowiono na okres 2010-2016 dla wszystkich regionów zarządzania wodami w dorzeczu zatwierdzonych przez Ministerstwo Środowiska i Gospodarki Wodnej. Plany te obowiązują do 2016 r., kiedy to w życie wejdą obecnie przygotowywane plany. W nowych planach zarządzania wodami w dorzeczu na lata 2016-2021 nacisk zostanie położony na następujące elementy (River basin..., 2016-2021):

- Informacje zawarte w planach zarządzania wodami w dorzeczu określą ramy gospodarki wodnej w różnych regionach.
- Plany zarządzania wodami w dorzeczu są opracowywane na podstawie wstępnej analizy obszarów problemowych i przedstawiają działania służące przezwyciężaniu problemów na tych obszarach.
- Plany zarządzania wodami w dorzeczu dają możliwość łączenia wysiłków różnych struktur krajowych i regionalnych w zakresie gospodarki wodnej – społeczeństwo, władze lokalne, lokalni przedsiębiorcy.

- Plany zarządzania wodami w dorzeczu dają możliwość szerszego udziału społeczności i przedsiębiorstw w publikowaniu wersji roboczych planów.
- Działania pomiędzy strukturami odpowiedzialnymi za kontrolę i nadzór zasobów wodnych będą koordynowane za pośrednictwem planów zarządzania wodami w dorzeczu.
- Plany zarządzania wodami w dorzeczu dają możliwość priorytetyzowania finansowania i wdrażania proponowanych działań, aby poradzić sobie z problemami.

Zintegrowana gospodarka wodna wymaga przejrzystych, skutecznych i spójnych ram prawnych. Do czasu jej publikacji (1999) ustawa wodna odgrywała i nadal odgrywa kluczową rolę w regulacji stosunków społecznych w sferze sektora wodnego we współczesny sposób odpowiedni do zmian, które nastąpiły w ostatniej dekadzie w strukturach publicznych.

Kompletna harmonizacja legislacji krajowej z prawodawstwem wspólnotowym w dziedzinie wód została osiągnięta dzięki ustawie wodnej i przyjętym regulacjom z nią związanych.

Wyzwaniem dla Bułgarii jest transpozycja i wdrożenie ramowej dyrektywy wodnej nr 2000/60/WE ustanawiającej ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej. Znaczna część zapisów dyrektywy została transponowana do ustawy wodnej i jej regulacji.

Pełna harmonizacja zostanie osiągnięta poprzez opracowanie nowej ustawy wodnej (Ustawa wodna, 2015; Ustawa zmieniająca..., 2015). W nowej ustawie określone zostaną następujące priorytety:

- zintegrowane zarządzanie ilością zasobów wodnych i ochrona zasobów wszystkich wód jako niepodzielnej, krajowej zasoby naturalnego przed szkodliwymi wpływami;
- wprowadzenie zasady, że woda nie jest zwykłym produktem komercyjnym, ale raczej dziedzictwem, które trzeba zachowywać, chronić i traktować jako takie;
- określenie konkretnych warunków dotyczących ochrony wód przeznaczonych jako zasób wody pitnej dla ludności oraz najważniejsze relacje publiczne związane ze świadczonymi usługami;
- wymogi dotyczące potencjału ekologicznego zbiorników wodnych (naturalnych, modyfikowanych, mocno modyfikowanych lub sztucznych);
- przejrzyste określenie sposobów użytkowania wody i sposobów użytkowania wymagających pozwolenia, szczegółowe kryteria ich wydawania i odmawiania ich przyznania;
- zapobieganie działaniom mogącym mieć negatywny wpływ na status wód i ekosystemów wodnych;
- procedury wydawania pozwoleń dotyczących użytkowania wody, w tym ułatwianie ich przyznawania w interesie obywateli;
- ochrona zasobów wodnych zgodnie z typem zbiornika wodnego i parametrami, jakie powinny zostać osiągnięte (np. jego potencjał);

- obszary chronione związane z zasobami wodnymi;
- zapobieganie zanieczyszczeniom wód substancjami niebezpiecznymi i szkodliwymi, działania podejmowane w razie wypadków;
- zakres i rodzaj sankcji w przypadku naruszenia ustawy;
- kontrola wypełniania wymogów ustawy;
- zidentyfikowanie wód mineralnych jako wyłącznej własności państwa oraz specyfika wydawania na nie koncesji itd.

Ustawa reguluje udział ogółu społeczeństwa, w tym użytkowników wód, w opracowywaniu i aktualizowaniu planów zarządzania wodami w dorzeczu oraz określa odpowiednie informacje dotyczące planowanych działań i postępu osiąganego w ich wdrażaniu, w celu zaangażowania w podejmowane działania ogółu społeczeństwa przed przyjęciem ostatecznej decyzji dotyczącej koniecznych posunięć.

Podsumowanie

1. W Republice Bułgarii przyjęto program rozróżniający funkcje wody na trzy grupy: funkcje związane z zarządzaniem jakością i ilością wody; funkcje związane z zarządzaniem systemami i obiektami akwakultury; funkcje koordynacyjne i doradcze.
2. W obszarze wód osiągnięto kompletną harmonizację prawodawstwa krajowego z konkretnymi dyrektywami europejskimi.
3. Ustawa wodna z 1999 roku wprowadziła europejskie podejście do gospodarki wodnej na poziomie dorzecza.
4. Globalne i regionalne konwencje dotyczące gospodarki zostały zgodnie z prawem ratyfikowane w Republice Bułgarii.
5. Zintegrowane podejście do zarządzania wodami w Bułgarii było budowane na trzech podstawach legislacyjnych: międzynarodowej, europejskiej i krajowej.
6. Zintegrowana gospodarka zasobami wodnymi zapewni ich spójne wykorzystanie w sposób akceptowalny dla wszystkich użytkowników wody, aby osiągnąć dobrobyt społeczny i ekonomiczny, a jednocześnie nie zagrażając w żaden sposób zrównoważeniu kluczowych ekosystemów.

Literatura:

Dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej (unijna ramowa dyrektywa wodna).

Interim review of the significant problems in water management in the East Aegean region (2014). MEW.

National strategy for management and development of water sector (2012). Sofia, MEW.

River basin management plans, 2016-2021. Essential tool for water management in Bulgaria, MEW. Pobrano z: www3.moew.government.bg.

Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie wykonania ramowej dyrektywy wodnej (2000/60/WE). Plany gospodarowania wodami w dorzeczu (2012).

Ustawa wodna (ostatnio zmieniona, nr 61 z 11.08.2015). Pobrano z: www.moew.government.bg.

Ustawa zmieniająca i uzupełniająca ustawę wodną z dnia 28 lipca 2015 r. Pobrano z: www.moew.government.bg.

TEODORA STOEVA
EKATERINA VALCHEVA
Agricultural University
Plovdiv

INTEGRATED WATER MANAGEMENT IN THE REPUBLIC OF BULGARIA – STATUS AND PRIORITIES

Abstract

The Republic of Bulgaria has adopted the basic principles of water management policy laid down in Directive 2000/60/EC of the European Parliament. The main focus of this policy is to meet the needs of water in the quantity and quality necessary for the needs of economic sectors and especially for the manufacture of agricultural products.

The study indicates that application of the integrated water resource management is an approach that achieves not only the environmental objectives with regard to the aquatic ecosystems, but also a coordinated management of waters, land and the vital ecosystems.

The condition of water management in Bulgaria was examined at a national and basin level. It was found that the river basins determined in the Water Act do not follow the administrative and territorial division of the country. The management of aquaculture systems is carried out on technological and basin principle in accordance with the terms and conditions of the permits for water use and use of water units for different economic activities.

Keywords: water management, Republic of Bulgaria, agricultural products.

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 15.03.2017.